

ЧЕТВОРОКЊИЖЈЕ Е. Љ. НЕМИРОВСКОГ О ЈОХАНУ ГУТЕНБЕРГУ

Е.Љ.Немировски је несумњиво најбољи живи познавалац старог штампарства - ћириличног и глагољичког, дакако, и латиничког. Као такав он је и један од највећих живих ауторитета науке и експерата који је дао највећи допринос проучавању великог проналазача штампарске пресе са покретним словима – Јохана Гутенберга – Johannes von Sorgenloh cum Gutenberg (Мајнц, око 1397-1468). У релативно кратком времену – у периоду 1989 – 2003. године – написао је и објавио четири књиге о изумитељу савременог штампарства и уврстио се у најплодније ауторе о Гутенбергу, о којему је иначе много писано и написано.

Прву књигу о Јохану Гутенбергу објавио је Е.Љ.Немировски 1989. године (*ИОГАНН ГУТЕНБЕРГ .Около 1399-1468*. Москва, “Наука”, 1989, 319 стр.). Била је то у оно вријеме врло драгоцјена и значајна монографија о великом изумитељу. Наравно, она је и данас важна у историографији о Јохану Гутенбергу.

Три посљедње књиге (2000, 2001. и 2003) имају карактер фундаменталних монографија. Друга је посвећена техничким аспектима штампарства и усавршавању књигоиздаштва, трећа – непосредно проналазачу шта-

мпарства, а четврта – библиографији објављених радова о Гутенбергу (1454-1550).

По мишљењу једног руског библиолога, да су ове књиге Немировског биле колективни напор неке универзитетске катедре или научно-истраживачког института изазвале би свака понаособ свјетску сензацију¹. Одиста, мишљење овог руског историчара књиге није претјерано. Свако ко је имао прилике да види издања Руске академије наука о Ј.Гутенбергу, аутора Е.Љ.Немировског, сложиће се са оваквим мишљењем, и доћи до закључка да се ради о титанском напору једног човјека. Треће издање је у правом смислу ријечи и дивот-издање.

Е. Љ.Немировски је о оцу савременог штампарства Јохану Гутенбергу (Gutenberg-Gesellschaft) написао, дакле, четири књиге од којих су три фундаменталне монографије. Једна је посвећена техничким аспектима штампе и усавршавању штампарства, друга – непосредном изуму европског штампарства, а трећа – библиографији о Гутенбергу (1454-1550).

(Према томе, Евгеније Љвович је објавио четири књиге о Гутенбургу, а

¹ Т.А.Долгодрова: *Гутенбергский триптих Е.Л.Немировского*.-Федорофские чтения, Москва, 2005, стр.17.

не три како би се дало закључити из наслова студије Т.А.Долгодрове.)

1.

Прву књигу о Ј.Гутенбергу објавио је још 1989. године под насловом: *Иоганн Гутенберг. Около 1399-1468* (Москва, 1989, 319 стр.). У првој својој књизи о Гутенбергу Евгеније Лвович је дао цјеловит портрет проналазачев; проникао у важније тајне његовог живота и дјелатности, што ће му послужити као "сценарио" за писање остале три књиге. У овој монографији аутор је хронолошким редосљедом навео када и како су увођени у научни оптицај поједини примјерци 42- и 36-редне *Библије*, дајући њихове кратке описе. Касније је минуциозно разradio сва релевантна питања у вези са штампаним књигама.

2.

Год. 2000. Научни савјет за историју свјетске културе Руске академије наука и издавачка кућа "Наука" издали су прву велику монографију о Гутенбергу Е.Љ.Немировског *Изобретение Иоганна Гутенберга. Из историји книгопечатания*.

Технически аспекти (Москва, 2000, 659 стр). Књига је објављена у тиражу од 2000 примјерака, формата 24 x 29 цм, а посвећена је 500-годишњици рођења великог њемачког проналазача.

Монографија обухвата период од најстаријих времена до средине 20. вијека, а писана је на темељу руских и страних извора о техничким аспектима штампарства.

Аутор монографије подробно упознаје читаоца с проблемом репродук-

ције информација, подсећа на претече Јохана Гутенберга, посебно се задржавајући на великом проналазачу и његовој судбини. Он се посебно усредредио на усавршавање штампарског умијећа више од три стољећа, на илустрације у штампанима које су се појавиле на размеђу 18. и 19. стољећа и на развој полиграфије у 19. вијеку.

Издање је богато украшено са више од 800 црно-бијелих и колорних илустрација. Књига је намијењена стручњацима разних профила: библиофилима, студентима полиграфских факултета и института, као и широком кругу читалаца који се интересују за историју и савремено стање штампарства.

Монографија је структурирана из четири кохерентна поглавља; има предговор и закључак, индекс имена и врло кратак резиме на енглеском језику.

Прво поглавље "Проналазак штампарства" садржи двије главе, друго "У тијесној вези с типографском манифактуром" – 8 (осам) глава, треће "Индустријска револуција. Од ручне технике до машинске индустрије" – 11 (једанаест), четврто "На путу ка научно-техничкој револуцији. XX вијек" – 4 (четири) главе.

У првим двијема главама говори се о техничким изворима и незаборавном подвигу Јохана Гутенберга; следеће главе се односе на почетак илустрационе штампе (глава 3), почетак дубоке гравуре (гл.4), на боју књиге (гл.5), усавршавање мануелне штампарске пресе (гл.6), на слог и словослагаче (гл.7), руску полиграфску технику у 16. и 17. вијеку (гл.8), нове репродукционе способности високе штампе (гл.9), на Алојза Зенефелдера и проналазак литографије (гл.10),

Фридриха Кенига и проналазак штампарске машине (гл.11), механизацију штампарског процеса у Русији (гл.12), усавршавање машина за равну штампу (гл.13), Тигелние штампарске машине (Франклин Д.Гордона, машине “Слобода”, машине “Бостон”, машине “Викторија”, машина М.Галли) – глава 13; ротационе машине – значајно повећање производње (гл.15), на Бориса Семјоновича Јакобија и проналазак галванотехнике (гл.16), фотомеханичке репродукционе процесе (17), механизацију словослагачког процеса (гл.18), Карела Клича и проналазак дубоке штампе (19), почетак механизације броширано-шивених процеса (20), на рјешавање специјалних задатака (гл.21), офсетну штампу: доминира у 20. вијеку (гл.22), на полиграфске машине – аутомати (гл.23), сјај и недостатке фотоштампе (гл.24), електрографију (гл.25).

Богати садржаји интерпретирају ни по појединим главама, акрибично и минуциозно писани, представљају кохерентне цјелине, у маломе засебне монографије.

3.

Трећа капитална књига Е.Љ.Немировског о проналазачу штампарске пресе с покретним словима појавила се прве године трећег миленијума под насловом *Иоганн Гутенберг. Около 1399-1468* (Москва, 2001, 559 стр.; 20 x 29 цм) у којој је аутор свестрано представио живот и дјелатност Ј.Гутенберга у свим аспектима. То је у правом смислу “Дивот-издање” у издању Руске академије наука - ООО “Издательство Х.Т.С.”, објављено у 1000 егземплара поводом шестогодишњице од рођења великог њемачког

проналазача. Морам признати да се не сјећам да ли сам икада видио такво луксузно издање у сваком погледу (папир, шриффт, илустративни материјал), иако сам стицајем околности више деценија био везан за књигу и књигохранилишта, имао прилику да видим репрезентативне изложбе домаће и стране књиге...

Ова ријетко лијепа и луксузна књига се састоји из четири већа поглавља. Прво поглавље “Извори и историографија” садржи регистроване све значајније радове о Гутенбергу до краја 20. вијека; с тим што је дата критичка анализа најважнијих монографија. Аутор говори затим о формирању Гутенберговог музеја у Мајнцу и Гутенбершког друштва (1900), о појави 1925. године угледног годишњака *Gutenberg-Jahrbuch* и његовом значају. Сазнајемо и о историји ксилографије којој је аутор поклатио прилично пажње. То је предмет анализе прве и друге главе ове књиге Е.Љ.Немировског. У трећој глави аутор расправља о родослову и породици, о породичном грбу Гутенбергових. Подробно анализира његов стразбуршки период, потом проналазак штампарске пресе са покретним словима, потоње године живота и завршетак животног круга у Мајнцу. У четвртој глави “Издања” дају се прецизно сви познати егземплари Гутенбергових издања, посебно 42-редне *Библије*, од које је сачувано само 49 примјерака. Немировски говори о историји сваког примјерка, његовим особинама и пуштању у научни оптицај, залаже се за факсимилно издање примјерка из Њемачког музеја књиге и штампе у Лајпцигу.

Књига је научно фондирана. Садржи преко 2000 библиографских јединица преломљених на њеним марги-

нама. На крају је дат уобичајени Закључак, Списак скраћеница и Индекс имена (азбучни и абecedни)

Ова књига Немировског је пре-красно илустрована. Садржи око 500 илустрација, од којих су многе у колору.

4.

Четврта књига Е.Љ.Немировског: *Gutenberg und der ateste Buchdruck in Selbstzeugnissen: Chrestomathie und Bibliographie 1454-1550.* (Baden-Baden, 2003, 214 S) = *Гутенберг и рано штампарство према свједочењу савременика. Хрестоматија и библиографија 1454-1550*", појавила се у издању Валентина Кернера (Баден-Баден, 2003, 214 стр.) у Њемачкој поводом 600-годишњице изумитеља штампарске вјештине.

Чињеница да је ова књига Немировског објављена на њемачком језику говори сама по себи о високој оцјени тога рада у колијевци проналазача.

Тако је Евгеније Љвович Немировски са своје четири књиге о Ј.Гутенбергу дао немјерљив научни допринос *гутенбергологији*.

Умјесто закључка

Код нас је релативно мало литературе о Гутенбергу. Било би цјелисходно када би се нашао издавач да преведе и објелодани треће издање Евгенија Љвовича о великом њемачком проналазачу, чији је изум примијењен на Цетињу само 38 година доцније. Уз поклон московског „дивот издања” замољен сам да напишем рецензију у неком престижном часопису и ја сам се, разумљиво, определио за *Историјске записе*. Да кажем и то: сугерирано ми је да се заложим да се ова књига објави на српски језик у некој издавачкој кући, штавише конкретно је предложено да то буду Матица српска и Матица црногорска, са националним библиотекама Србије и Црне Горе. Ја бих томе предлогу додао и Матицу хрватску и Народну и свеучилишну библиотеку у Загребу. Било би лијепо када би се ове асоцијације и културно-научне институције окупиле око једног таквог грандиозног пројекта (координатор би, по мојем мишљењу, требало да буде у Црној Гори!).

Др Душан Ј. Мартиновић